

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU WYKLUCZENIA CYFROWEGO W GRUPACH SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH

W ostatnich latach zaobserwowano rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych na niespotykaną dotychczas skalę. Dotyczy on zarówno sfery przedsiębiorstw, administracji jak i gospodarstw domowych. Rozwój ten nie zachodzi jednak równomiernie, co prowadzi do zróżnicowania w dostępie i wykorzystaniu technologii ICT, stanowiąc jedno z głównych zagrożeń dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego i ładu społecznego.

Podstawowym celem badań opisanych w rozprawie doktorskiej była ocena zróżnicowania wykluczenia cyfrowego w grupach społeczno-ekonomicznych. Do jego realizacji wykorzystano autorską metodę estymacji opartą na podejściu holistycznym. Wskaźnik wykluczenia cyfrowego posłużył do: stworzenia profilu wykluczenia cyfrowego; wyznaczenia zróżnicowania i dokonania jego dekompozycji; oceny przeciętnej struktury wykluczenia cyfrowego oraz zidentyfikowania występujących współzależności. W analizach poziomu oraz zróżnicowania wykluczenia cyfrowego uwzględniono osiem czynników: grupę społeczno-ekonomiczną, grupę dochodową, typ biologiczny rodziny, wykształcenie, wiek, płeć, region oraz klasę miejscowości. Podział według grup społeczno-ekonomicznych wykorzystano także w analizie pozostałych składników różnicujących wykluczenie cyfrowe jako kryterium współzależne. Materiał empiryczny w prowadzonych badaniach stanowiły głównie dane statystyczne pochodzące z raportów Diagnozy Społecznej oraz dane z publikacji Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące budżetów polskich gospodarstw domowych.

Badania wykazały, że blisko 60% polskiego społeczeństwa to osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem cyfrowym. Zaledwie co piąta osoba w pełni korzystała z najnowszych rozwiązań informacyjno-komunikacyjnych. Osoby zakwalifikowane do grupy wykluczonych cyfrowo należały do grupy emerytów, rencistów lub rolników, grupy osób tworzących gospodarstwa jednoosobowe, starsze, mieszkające na wsi, o niskim poziomie dochodów i wykształcenia. Z kolei osoby zakwalifikowane do grupy w pełni korzystających z najnowszych rozwiązań ICT należały do grupy uczniów i studentów, grupy osób tworzących gospodarstwa z jednym lub kilkorgiem dzieci, młode, mieszkające w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców, o wysokim poziomie dochodów i wykształcenia.

Wyniki analiz potwierdziły, że wykluczenie cyfrowe dotyczy każdej grupy społeczno-ekonomicznej. Ze wszystkich grup społeczno-ekonomicznych tylko wśród uczniów i studentów zjawisko wykluczenia cyfrowego występowało w marginalnym stopniu. Zaledwie co piąta osoba z tej grupy była wykluczona lub zagrożona wykluczeniem cyfrowym. Z kolei wśród rolników, rencistów i emerytów zjawisko wykluczenia cyfrowego było najbardziej zauważalne - blisko 80% osób z tych grup było wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. Tylko w grupie osób bezrobotnych i innych biernych zawodowo zaobserwowano profil wykluczenia cyfrowego zbliżony do profilu dla wszystkich osób ogółem. Badania dotyczące dyspersji wykluczenia cyfrowego wykazały, że pomimo zmniejszania się w analizowanym okresie poziomu zróżnicowania w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych, zróżnicowanie pomiędzy tymi grupami zwiększyło się. Uwzględnienie podziału społeczno-ekonomicznego w badaniach poszczególnych czynników różnicujących wykazały, że podział ten dodatkowo wpływał na poziom zróżnicowania wykluczenia cyfrowego.

Problem wykluczenia cyfrowego wymaga stałego monitorowania i analizy procesów z nim związanych. Pozwoli to na podejmowanie efektywnych działań zmniejszających skalę tego zjawiska i jego negatywne skutki wpływu. Przedstawiona dysertacja nie wyczerpuje w pełni omawianej tematyki, jednakże stanowi interesujące uzupełnienie dotychczasowych badań.

Słowa kluczowe: ICT, wykluczenie cyfrowe, nierówności, grupa społeczno-ekonomiczna.